

PROGRESUL

Abonamentul:

Pe un an 8 cor., pe jumătate de an 4 cor.
Pentru România și străinătate anual 10 cor.

Foae socială-culturală. Apare în fiecare Sîmbătă.

Redacția și Administrația Nr. 817.
Telefon Nr. 29.

Armonia dintre religiune și știință.

(Atești inventați de Dr. C. Thiron.)

Istoria ne-a păstrat numele alor foarte puțin bărbați, despre cari se spune că ar fi fost necredincioși. Și dintre aceștia au ajuns unii la o reputație atât de tristă, nu fiindcă ar fi fost lipsiți cudesăvîrșirea de credințe religioase, ci fiindcă nu împărtășeau întru toate credințele religioase ale contemporanilor lor. Se știe, că din cauza aceasta li-s'a făcut chiar și creștinilor din veacurile prime imputarea, că ar fi fost ateți, fiindcă nu adorau zeii statului roman. În realitate însă, numărul ateiștilor în sensul propriu al cuvîntului a fost foarte mic în toate timpurile. Ei dispăreau ca un picur în mare față de mulțimea covîrșitoare a celor credincioși.

În decursul veacului trecut s'a răspîndit părerea, care se susține în mare parte și astăzi, că științele naturale ar fi contrare religiunii și că cei mai mulți naturaliști ar fi fost oameni necredincioși. Făcîndu-se cercetări serioase în această privință, s'a dovedit contrarul. *Dr. Dennert*, un naturalist de astăzi și totodată un zelos apărător al religiunii creștine, a cercetat ce atitudine au luat față de religiune cei mai celebri naturaliști, 300 la număr, începînd din vechime până în zilele noastre. Rezultatul, la care a ajuns, e următorul: atitudinea alor 38 dintre acei naturaliști nu a putut-o constata; dintre ceialaltii 262, majoritatea covîrșitoare de 242 au fost bărbați credincioși și numai 20 au

avut o atitudine indiferentă ori direct ostilă față de religiune, ear dintre acești 20 numai 5 din timpul mai nou au fost materialişti declarați, cari au combătut creștinismul. Asemenea a dovedit și *K. A. Kneller*, că dintre învățații timpului mai nou, cari s'au ocupat cu științele naturale și au contribuit în măsură însemnată la progresul lor, cei mai mulți au fost oameni credincioși. În sufletul lor credința și știința s'au împreunat într'o sinteză mai înaltă, dînd astfel dovada reală, că acești doi factori ai vieții și culturii omenești nu stau într'olaltă în nici o contradicție.

Necredincioșii nu voiesc să recunoască această concluzie, ci susțin cu îndărătnicie, că între religiune și științele naturale ar exista un conflict, care nu se poate aplana. Ca să probeze această teză greșită și primejdioasă pentru cultură, ei denaturează faptele și-și închipuiesc a fi găsit argumente acolo, unde în realitate nu există. Adeseori și-se dă să cetești, că cutare bărbat de știință a fost dușman al credinții, pecînd, cercetînd datele mai deaproape, te convingi de contrarul. Dar mulțimea mare a cetitorilor nu este în măsură să controleze lucrurile, ci primește de bani bun spusele tendențioase ale necredincioșilor, pe baza cărora își formează apoi păreri nefavorabile despre religiune și ce clatină în credință. Cite căderi se vor fi întîmplat din această cauză! Ele nu pot fi împedecate pe altă cale, decît restabilind adevărul și reducînd la adevărata lor valoare mistificările ucigătoare de suflete ale necredincioșilor.

Până în anii din urmă noi am fost scutiți

de această grijă; dar dela ieșirea vehementă a unor profesori universitari din lașii în contra religiunii, ni-s'a dat să cetim mai adeseori atacuri rezlețe împotriva credinții, cari nu puteau rămînea fără răspuns. Unul dintre acei profesori, *Dr. C. Thiron*, a publicat în a. 1909 o broșură lipsită de orice valoare științifică sub titlul „Conflictul dintre știință și religie”, în care se năpustește cu o furie ridicolă — pe 17 pagini! — în contra religiunii, a bisericii și preoțimii. În scurt timp și-a primit răspunsul cuvenit din partea distinsului profesor *A. C. Cuza* și din partea părintelui arhimandrit *Iuliu Scriban* în scrierea: „Liberă cugetare și cugetarea liberă”, de care va mai fi vorba în această revistă. Dar profesorul *Dr. C. Thiron* nu s'a mulțumit cu atât, ci după un an de zile s'a hotărît să mai ferească poporul românesc prin o altă publicație — de astădată de 24 pagini! — despre „Liberă cugetare monistă haeckliană”. Par'că de aceasta ne ardea tocmai în aceste timpuri, cînd toate forțele trebuie să ni-le concentrăm într'o muncă pozitivă pentru ridicarea edificiului măreț al culturii poporului nostru. Am regretat din adîncul inimii mele, că s'a putut găsi un profesor român, care uitînd toate tradițiile culturale și bătîndu-și joc de cele mai sfinte instituții ale poporului său, se face agentul unui sistem de aberații, asupra cărora adevărata știință și-a rostit de mult verdictul de condamnare. Într'adevăr, a face și astăzi apologia „ilustrului Haeckel” și a monismului său vulgar, înseamnă a fi durmit timp de cîteva decenii și a te fi închis ermetic față de

FOILETON.

Domnișoara.

Treizeci de ani de muncă. Muncă rodnică, fără gălăgie, fără pofta de a trece în ochii altora ceia ce a fost: o adevărată muceniță, a chemării sale. Azi, cînd urîta patimă a vanității stăpînește! Cînd atît demult s'au rîrit numărul acelor suflete, cari pentru scopul sublim, pentru idealul chemării lor muncesc, în al cărui serviciu au ajuns din orînduirea tainicului destin, și nu pentru fața lumii...

Biata Domnișoară! Și dînsa a fost din puținele suflete alese, muncitoare. A lucrat în ogrul ei încredințat, cum numai sufletul pătruns de dorul muncii, de gîndul pururea viu al îndatoririi știe lucra. N'a pofțit s'o știe nimeni; nu-și dorea laude publice. Era mulțumită cu liniștea conștiinței, cu ideea mîngăitoare ce și-o dă lucrul bine săvîrșit. Cît de greu ajungi însă la un astfel de echilibru moral! Cîtă luptă internă, cîtă zbuclumare a patimilor, pîn'ce din acest primejdios vîrtej iese biruitor sufletul. Și a luptat și Domnișoara...

Mult timp d'atunci! Într'un orașel încunjurat de munți puternici, de-ți păreau lipsiți de cer, trăia Domnișoara. Terminase studiul, părăsi preparandia și primi diploma de învățătoare. Cîtă bucurie, cîtă mîndrie în sufletul micuței dascălițe. Căci era micuță, măruntă. Și bucuria cea multă

abia încăpea în ființa ei. Simția că întreg corpul îi tremură, că inima îi este plină, și ochii frumoși, negri, plini de viață i-se îmbrobodiseră în lacrimi, prelingînd rotunzii obrăjiori. Două picuri de cristal, lunecate pe diplomă, mărturiseau vagul fior de bucurie și frică al unui suflet plîpînd, ce se zbuclumă de nedeslușita simțire a îndoelnicului viitor. Mai ușurată părea acum. Firul gîndirii își urma lucrul, ursind viitorul auriu. Se vedea independentă, singură stăpîna pe poftele și dorințele ei. Stăpîna unui pompos edificiu școlar și a unei cete de micuți curați, bine îmbrăcați. Cît de ușor îi va succeda realizarea ideilor ei de educație. Domnișoara zimbea mulțumită, ochii ei mîndri căutau albastrul cerului și în înălțimile curate își zărea parecă lumea ei imaginară. Dar gîndul zbură mai departe. Nu poposi la pragul acestui frumos, liniștit vis. Zbură gîndul și pe aripile sale întinse ducea fragedul suflet al Domnișoarei. În altă lume era acum purtată. O lume săracă, săracă și zgriburită de frig și foame o aștepta. Și dînsa era chemată să fie în acea lume de întunec lumina dătătoare de viață. Zădarnic să nizuia să-și întoarcă sufletul cutremurat, zădarnic se înfiorea mica ei făptură, căci gîndul o ducea 'nainte, tot 'nainte prin frămîntările acelei lumi, pîn'ce biata dascăliță, își îngropa fruntea ferbinte în albele ei minuțe.

„Nu, niciodată... de ce tocmai eu? Cvalificația imi este foarte bună... puțină protecție și sînt învățătoare în vreun orașel” își șopti dînsa.

Se simți din nou mîndră, fericită. Visul urît dispăru iute, cum dispar micuțele undulări ale unei ape line, fără pedecă. Se liniști și sufletul îi pluti din nou în lumea visurilor. Nu cunoștea tărîmul acelei lumi, de al cărei prag se apropia. Nu știa marea deosebire dintre lumea ei și lumea reală. Și bine era că nu știa. Bine că n'o cunoștea cu întreaga ei mizerie... Ce-ar face oare un biet suflet începător, care, la primul pas în viață reală și-ar vedea izbindu-se comoara lui de idealuri de această lume străină?! Ce-ar îndura o astfel de ființă, înțelegînd zădărnicia lor? O ură l-ar cuprinde, o graznică ură de viață. Bine că viața nu le destramă deodată, cu încetul, pe nesimțite. Doar unele își mai rămîn, zăvorite în adîncul sufletului despoiat. Aceste dau vlagă, aceste nutesc nizuința zilelor de apoi...

Într'o zi, cetise publicarea concursului de învățătoare din orașelul învecinat și cu inima plină de încredere, competase. Cît de mare îi fusese surprinderea, primind avisul preterării, față de o cunoscută a ei, cu slabă cvalificație.

„Eram prea încrezută; trebuia să-mi caut o protecție”, își zicea mîngîindu-se singură, deși o mică îngrijorare i-se furișă în suflet. În mai multe rînduri o păți astfel. Căci părinții îi erau cam săraci, ear protectorii tot la felul celor de azi: cu proverbul „unge roata”... Îngrijorată de viitor, tot mai tristă era Domnișoara. Stînd odată dusă pe gînduri, un glas îi șopti în internul ei, că des,

orice contact cu progresele mai noi ale științei.

Nu voesc să mă ocup de multele afirmații nebazate și de izbucnirile patimase ale d-lui Dr. C. Thiron în contra religiei și a bisericii, pentru că ar trebui să trec peste cadrele acestui articol; ci voesc să arăt numai cu câtă lipsă de conștiință și orientare se provoacă d-sa la numele unor savanți străini, pe cari îi înfățișează ca dușmani ai religiei. Alături de numele lui Haeckel — „ilustru” doară prin recente falsuri dovedite, d-nul Thiron înșiră și pe ale savanților: *Laplace, Lyell, Tomson* (Kelvin), *Rayleigh* etc., cari ar fi fost liber-cugetători de specia celui dintâi, ceiace nu corespunde adevărului. In cele următoare voi aduce dovezile, din cari va rezulta părerea ce trebuie să ne formăm despre „temeinicia” cu care lucrează un liber-cugetător — durere — profesor universitar român.

Fost-a *Laplace* ateist? Asest învățat și-a câștigat mari merite prin lucrările sale din domeniul astronomiei, fizicii și matematicii. Numele lui e cunoscut în cercuri mai largi îndeosebi prin ipoteza ce a emis pentru a explica formațiunea sistemului planetar din o materie primordială gazoasă. Moniștii îl consideră ca făcând parte din tabăra necredincioșilor, cu deosebire de când „veneratul maestru” Haeckel a interpretat în sensul ateismului monist o anecdotă din viața acestui învățat. Se povestește, că cu o ocazie prezentându-i Laplace una din operele sale lui Napoleon I, acesta i-ar fi zis: „Newton a vorbit în lucrările sale și despre Dumnezeu. Eu am citit deja pe a D-tale, dar numele lui Dumnezeu nul-am găsit”. La aceasta ar fi răspuns Laplace: „Sire, eu nu am trebuință de această ipoteză”. Anecdota aceasta e colportată de moniști pretutindenea, scoțind din ea încheierea, că Laplace a fost necredincios, fiindcă a numit credința în Dumnezeu o ipoteză de prisos. Până și în „Gazeta Transilvaniei” găsim această anecdotă înfățișată tendențios într-un articol al altui profesor liber-cugetător dela Iași, pe care articolul gazeta l-a reproduș în foisoara sa într-un moment de slăbiciune și fără să fie în curent cu cercetările mai noi în chestie.

Conform rezultatului acestor cercetări,

foarte des va observa în viață ciudatul mod de judecare a aptitudinilor. Era cam tirziu seara și poate deaceia simți o răceală, o răcoare...

Zilele treceau repede. Energia de muncă, tinerețea plină de vigoare a Domnișoarei, doreau, cereau un loc de muncă, un câmp de luptă. O neliniște o lua în stăpînire. Aceste zbuciumări îi încheagau tot mai mult hotărîrea, a ocupa un loc de învățătoare ori unde va fi, pe un timp scurt măcar. Din nou cerceta toate concursurile, dar zădarnic, căci nu găsi niciunul, fiind anul școlar demult început. Abia după vreo câteva săptămîni dete peste uul. Plată micuță și un sat departe, foarte departe. După puțină resgîndire, fără știrea părinților, își trimise actele conform concursului. Abia le expedase și o mulțime de întrebări o năpădiră. Dar de-o vor alege ce o așteaptă în lumea cea străină? Cum îi vor curge zilele departe de părinți, departe de fețele cunoscute? Inima i-se strînse de o frică vagă și îi bătea repede, ca al unei porumbițe apucată în mină străine. Voia să alerge la poștă, să-și ceară plicul cu acte îndărăt. Astfel se zbuciuma Domnișoara, cuprinsă de sentimentul nesiguranței. Cu amîndouă minile își apăsa fragetul piept, spre a-și potoli inima înfricoșată. Cu fața înbujurată de această luptă, fugi la maină-sa și aruncîndu-se în brațe, îi destăinuia toate. Dînsa o sărută, răcorîndu-i obrăjiorii învăpăiați.

lucrul se prezintă de tot altcum. Dacă anecdota amintită este într'adevar autentică, ceiace nu e pe deplin sigur, conversația dintre Laplace și Napoleon s'a desfășurat astfel: Napoleon a întrebat pe Laplace, de ce nu vorbește în scrierea sa și despre Dumnezeu, pe cînd Newton a vorbit adeseori în lucrările sale despre Dumnezeu. Ca să înțelegem răspunsul ce l-a dat Laplace, trebuie să știm ce păreri avea Newton despre raportul lui Dumnezeu față de univers. In această privință Newton neputînd explica unele iregularități din sistemul planetar, susținea; că universul întreg s'ar prăpădi, dacă n'ar interveni dîncînd-incînd Dumnezeu, ca să aducă totul în ordine. Laplace a cercetat mai temeinic raporturile de stabilitate din sistemul planetar și a ajuns la concluzia că oricît de complicate ar fi mișcările corpurilor cerești, totuși universul se regulează însuș pe sine, fără dese interveniri din partea lui Dumnezeu, pe cari le postula Newton. Deaceia, în răspunsul pe care l-a dat lui Napoleon, Laplace spune, că nu are trebuință de postulatele lui Newton, ca să explice ordinea din mecanismul universului. Prin urmare *nu* existența lui Dumnezeu a numit-o el o „hipoteză”, ci părerea lui Newton despre dese interveniri ale lui Dumnezeu în mersul universului. „Na putut Dumnezeu — se întreabă Laplace — să întocmească totul astfel, ca ordinea să rezulte din însăș natura lucrurilor?” Un om, care astfel vorbește, nu poate fi considerat ca ateist! Nicî ipoteza cosmogonică a lui Laplace nu are un „caracter ateist”, precum suține d. e. Haeckel, pentru că ea nu se referă la originea dintru început a lumii, ci *numai la dezvoltarea și formarea* sistemului planetar din o materie primordială gazoasă. De unde a existat planetar din o materie primordială gazoasă. De unde a existat aceia materie? e o întrebare, la care aceia ipoteză nu răspunde și la care științele naturale nu pot da și nici nu sînt competente să dea un răspuns, pe cîtă vreme rămîn pe terenul lor experimental. Soluția acelei întrebări zace pe alt teren, care nu este accesibil nici telescopului, nici spectroscopului și nici unui alt instrument al cercetării experimentale. Din această cauză, științele naturale nu pot avea

O zi de toamnă tirzie. Vîntul rece izbutește șuerător în geamul ferestrei, la care sta Domnișoara îngîndurată. Trei luni de zile, decînd era dascălița unei cete de micuți gălăgioși într'un sat de pe pustă. Un sat cu oameni săraci, dar de omenie și sirguincioși. Un dor o cuprînsă: dorul de munții orașelului ei. Privirea largă ai ochilor ei frumoși, căutau în depărtare munții, cu podoaba lor de toamnă. Își aducea aminte de planurile ei făurite și-și dete seamă de marea deosebire dintre ele și viața lor de acum. Dar ciudat lucru! O căldură molatică, un suflu de o simțire plăcută îi înfășura ființa. Vedea naintea ei oamenii cei mititei, cu ochii speriați, din zilele dintâi, cînd intra în clasă. Observa mai tirziu că privirea lor devenea mai caldă, plină de încredere. Își aducea aminte, cu cîtă dragoste îi sărutau aceștia, pe furiș, alba ei mînuță. Și fără veste, uita orașelul ei, uita munții, uita visurile de odinioară. Simția că nu s'ar putea despărți de micuții ei...

Anii treceau repede. Domnișoara își vedea de rost. Copii sporeau în învățătură, se dezvoltau, ca tinerele mlădițe la căldura primăverii. Sătenii o iubeau și adeseori ziceau, că cu venirea ei, s'au schimbat parecă și soarta lor. Rodul era mai bun, copiii mai înțelepți. La acestea, dînsa zimbă și era fericită...

Treizeci de ani de-arîndul a muncit Domnișoara. Ear într'al treizecilea an de muncă, simți o nădușeală și săgetări în piept. Ochiul își peruseră

nici o obiecțiune față de soluția, pe care o dă credința la aceia întrebare. De altă parte, științele naturale pot construi ori cite ipoteze cu privire la *formațiunea* sistemului planetar și a straturilor geologice, fără teama de a ajunge vreodată în contradicție cu credința, căci nu e problema credinței să ne arăte cum s'a dezvoltat sistemul planetar. Cucît vor ajunge naturalistii la rezultate mai sigure pe acest teren, cuatît ne vom bucura mai mult noi oamenii credinței, căci ni-se va da să cunoaștem căile pe cari le-a ales Provedința dumnezeiască, ca să se desvoalte universul — această minune a atotînțelepciunii și atotputinței lui Dumnezeu!
(Va urma.)

„Să dăm mortului sărutarea cea de pe urmă?”

Era săptămîna luminată, cînd soarele își revărsa cu mai mare splendoare razele sale nîtinerite, deosebite de jugul iernei lungi; cînd ceriul cu albastrul său nețărîmurit reoglindează cîmpurile verzi înpestrate de miliardele floricelelor, căror zăngănind le face curte ceata neobosită a albinelor; cînd chiar și bătrînul codru scăpat din atîtea viscoluri și vînturi dujmane și de gerul ce-i sfășia peptul, își schimbă vesmîntul și prăznuște ziua reinvierii, ear la praznic cîntă (chorurile bine instruate ale frumoaselor cîntărețe al păsărilor) maestrele păsări și plăcerea și-o exprimă prin tainicul șopot al crudelor frunze.

E înviere în fire, învierea o prăznuesc și oamenii

Din apropiatul turn al unei modeste biserici, dintr'o comună bănățeană aud glasul blind al clopotelor și la semnul lor vād lume multă grăbind cătră casa unui sătean.

O urmăresc și eu cu paș domol și cu inima bine dispusă de farmecul primăverii și a reinvierii.

Dar nu ține mult acest senin, mă opresc în oborul larg plin de lume multă, care stă în jurul a lor două sicrie, în cari doî copiii abia de 10 ani, își dorm vecinicul lor somn.

Părinți nemîngăiați, mueri vărîndu-se, bătrîni privind uimiți, cum moartea nemiloasă cu o singură lovitură doboară așa două comori, vestește într'o clipă două flori crude încă, rupe firul tors cu atîtea chinuri al marilor nădejdi. In toiul reinvierii de pretutindenea suna cîntecul de jale al preoților: „In veci pomenirea lor”, îngina lumea îndurerată.

Iluziile sã perd deodată. Trece splendoarea primăverii, chorul păsărilor din întineritul codru schimba aria voioasă într'o cîntare de jale; și și floricelele cîmpurilor își pleacă triste capul de durerea, ce le causează moartea acestor tineri frățiori.

L. Roșculeț.

Epigrame.

Tatăl sfînt îi-a dat o pine,
Să trăești de azi pe mine;
Dar uită sfîntul părinte
Ca să-ți dea și-un bob de minte.

Cînd te-am ales n'ăi spus program,
Dar noi știam, așa cam, cam,
Programul dumitale:
S'adunî multe parole.

De-a părintelui tău nume
S'a nspirat cîndva Bănatul,
Ear de numele tău falnic
Să ferește azi tot natul.

Don Ramiro.

În locul tabloului plăcut de mai înainte, când ne era frumos tot subțire, eată-ne în fața morții, care ne privește cronică nemiloasă...

Ea jertfă poștește... Ea domnește toate.

Niște vorbe, șoptite în treacăt, mă fac să cunosc istoricul zilei triste de azi. Aud povestind pe o muere la spate-mi: „Cum de 'ngrab muriră Ano, Ano, vezi așa-i moartea nu cruță; alaltăieri îi văzurăm frumoși, trecind în părete la școală cu cărțile subsoar, și azi eată-i! Și vor mai muri mulți încă; asta boală ce o numesc pe doftorie „difterie“ îi ca holera, iute gată!“...

„Mai an 90 muriră!... Af! af Doamne!“... s'aude oftatul dureros al mamei celor doi morți... și-i ear liniște, numai cîntecele prohodului s'aude, sfășind inima celor de față. Să gată prohodul...

Sătenii vin doi cu doi, smeriți, lingă coșciugul cu cei morți, neacoperiți încă, și'n modul bisericesc fac o umilită și profundă mătanie și apoi unul cite unul sărută: gura, ori fața, ochii, mina, celor morți... încep părinții, apoi cei de față, bărbații mai înainte, apoi muierile.

Doi copii morți în boală lipicioasă — în difterii — sărutați de părinți cu copii sănătoși; de mame, cari peste vr'o oară vor atinge la peptul lor copilașii scumpi nevinovați; de bătrîni, cari ajungînd acasă vor dezmerda pe genunchi tremurîndi nepoții frumoși și voioși!... nădîndu-și seamă, de pericolul, ce îl poartă cu ei, de moartea, ce prin ei sa 'mparte; și poate vor plînge mine, blăstămînd destinul!

O reînviere, cînd te vezi arăta tu și la neamul acest vrednic de o mai bună soartă? cînd vezi curăția tu atîtea datini, cari slăbesc trunchiul acest vinjos? cînd vezi învăța pe om să deschidă cartea firei, și să citească, cum cu dispreț să lapadă putregaiul, cum lapadă codrul fără nicio sărutare crengile uscate.

Stejarul a crescut măreț, dar vermele a trecut la inima lui!

M. Sîncrăeanul.

ECONOMIE.

Cooperativele productive. Lăptăriile.

Prelucrarea produselor brute zăcea până de curînd, aproape în toate țările, în minile capitalismului, așa că după datele statistice numai o mică parte să făcea direct de către producători. În urma speculațiunii capitaliste, consumatorii, cari erau totodată și producători de bunuri, au ajuns să plătiască tare scump derivatele produselor lor, ba de cele mai multe ori cumpărau produse falsificate. Dezvoltarea a luat în timpul cel mai nou societățile, i-a adus la ideea că cu ajutorul cooperativele pot singuri să-și prelucere produsele ce prisosesc și astfel, nu numai, că au în consum mărfuri de calitate bună, dar chiar venitul ce derivă pe urma prefacerilor, curge în folosul lor.

Țara în care aceste cooperative productive a luat o dezvoltare frumoasă e Anglia.

Centralele cooperativele, cari să ocupau cu fabricarea de articole pentru consum, era înainte cu cîțiva ani la 865 cu 32000 persoane angajate la lucru. Pentru lefuri s'a plătit într'un singur an 29 milioane mărci și valoarea mărfurilor fabricate a fost de 204 milioane. Pe lingă venitul ce l-au făcut din mărfurile fabricate, aceste cooperative a dat ocupațiune la alți muncitori, cari și-au câștigat pînea de toate zilele.

Astfel în fabricile de încălțăminte au fost ocupate 7766 persoane, în fabricile de haine 4669, în casele de modă 2405, în țesătorii 2410, în brutării 4076, în alte articole de hrană 1199, la clădiri 1676, în fabrici de mașini 2410, în tipografii 1104, în economie 1041, în țimplării 819, la mori 692, în labrici de săpun 321, în mine 371 etc.

Cum de aceste cooperative productive au luat o așa mare extensiune, se explică prin faptul că au fost sprijinite de societățile de consum, cari sînt angajate cu cvote la aceste întreprinderi.

Vedem deci, că atît producțiunea, cît și valorizarea a mers mină în mină.

Experiențele făcute în Anglia au fost adoptate de economii din Holanda și Elveția. Acolo existînd o economie de vite dezvoltată și în multe lucruri, în urma pozițiunii geografice, neputîndu-se valora laptele destul de avantajos, au înființat așa numitele: *cooperative pentru valoarea laptelui* (lăptării), în cari se fabrică unt și brînză pentru consumul de toate zilele. Lăptăriile din Holanda

au ajuns la cel mai perfect aranjament și ele au servit de model lăptăriilor din Germania, unde acestea încă au o dezvoltare frumoasă.

Fiind producțiune de lapte în mai toate țările, o producțiune de căpetenie, credem că nu e de prisos, dacă vom stăruî puțin asupra acestor feluri de cooperative productive.

Să luăm de pildă Germania, care are o producțiune anuală de 30 miliarde litri de lapte.

Din această producțiune, după statistică, merg în consum direct cam 7 miliarde de litre. (Această cifră crește mereu, mai ales în urma mișcării antialcooliste). 3352 de lăptării cumpără 6 jum. miliarde, pentru prăsilă se pierde cam 3 miliarde, ear pentru trebuințele casnice să folosesc 13 jum. miliarde de litri.

După aceste cifre destul de însemnate, putem vedea cum să împarte valoarea acestui ram de producțiune și ce cantitate e valoriată de lăptării.

Rentabilitatea lăptăriilor nu poate fi fixată în studii economice, ea variază și depinde de atîtea împrejurări, ear asupra însemnătății lor vorbim cu altă ocazie. Aci ne vom ocupa puțin de argumentul acestor fel de cooperative după experiențele altor țări.

În cazul cînd într'un ținut e o producțiune mare de lapte și laptele brut nu poate fi vîndut direct în consumație, ear pe de altă parte prelucrarea lui nu se face destul de rațional, e bine dacă se îndeamnă acești producători la o asociere pentru valorarea în comun a acestui prisos de producțiune, la înființarea de lăptării. În aceste așezăminte, prin mașini speciale (Alfa-Separator), se desface laptele în smîntînă și zăr. Din cel dintîi se fabrică untul, din al doilea brînză pentru consumație, ear resturile pe urma acestor fabricate se folosesc pentru îngrășarea porcilor.

Pentru rentabilitatea unei astfel de lăptării e necesar mai întîi de toate un centru sigur de desfacere (orașe, stațiuni balneare) și o cantitate de cel puțin 3000 litri de lapte la zi pentru fabricare; ear ținutul din care se adună această cantitate trebuie să fie așa stabilit, încît nu numai să fie posibilă, dar totdeauna asigurată strîngerea cantității. Toți liferanții de lapte e bine dacă sînt totodată și membri ai acestei cooperative. Cît privește firma ei, în cele mai multe locuri s'a adoptat: responsabilitatea limitată.

Liferanții de lapte, cari sînt în același timp și membri ai cooperativei, iau un preț mai mic pentru litru de lapte vîndut, ca d. e. nemembru.

În schimb însă la sfîrșitul anului primesc din venitul curat dividende, în raport cu cantitatea de lapte liferată. Prețul laptelui e bine dacă se stabilește după conținutul de grăsime și cantitate, ear vinderea produselor să se facă direct la consumenți, după posibilitate, și nu la comersanți, a căror soliditate e foarte schimbăcioasă.

Laptele ce merge direct în consum, înainte de a se transporta trebuie *pasteurizat* (încălzitorul Regenerativ). În Germania sînt obligați chiar prin lege la aceasta, pentruca să se împedecă răspîndirea oficeii. În multe provincii lăptăriile susțin laolaltă *laboratoriile chimice* pentru examenarea chimică și bacteriologică a laptelui.

Directorul acestei întreprinderi să nu fie membru al direcțiunii, ci angajat cu contract. Ce privește trebuința de numărare, e consult dacă își deschide cont-curent la cea mai apropiată bancă populară.

Aranjarea unei astfel de lăptării are un capital de cel puțin 25.000 coroane, de aceia înainte de înființare, trebuie să se judece bine asupra rentabilității ei, căci un calcul greșit aduce în caz de lichidare marî perderi, mai ales la vinderea clădirilor și mașinelor. E.

CRONICA.

P. S. d-nul episcop diecezan *Dr. Miron E. Cristea* s'a înapoiat Duminecă la reședința sa venind dela sfîrșirea bisericii din Uzdin. Săptămîna viitoare înaltul prelat va pleca pentru mai mult timp în străinătate.

Dr. Danil Fireza, fost secretar episcopesc al diecezei Lugojului, a fost numit paroh în Racovița și protopop al tractului Buziaș. Felicitări călduroase!

D-nul adv. *Dr. Alexandru Aciu* și-a deschis cancelarea advocațională în Tășnad (casa Cornea).

Înmormîntarea episcopului *Szabó*, s'a făcut Vineri în 5 Mai c. n. luînd parte o mulțime de public din toate gradele sociale în frunte cu episcopatul unit: mitropolitul Victor Mihályi, episcopii Radu și Hoszu. De față a fost și președintele partidului național d-nul Gheorghe Pop de Băsești. La masa de „pomană“ urmată după înmormîntare, mitropolitul Mihályi a mulțumit participanților pentru osteneală, prin ce și-au arătat alipirea către biserică și instituțiunile ei și-au săvîrșit o faptă creștinească. Episcopul Radu roagă mitropolitul a se îngriji, ca văduvitul scaun episcopesc să se întregiască cît mai curînd prin un bărbat bine meritat. D-nul Gheorghe Pop de Băsești roagă pe mitropolitul să facă totul în interesul autonomiei bisericii române unite, pentruca și membrii mireni ai acesteia să poată conlucra la rezolvarea chestiunilor culturale și economice ale acestei biserici.

Sîmbătă în ziua de rugă la Sf. Gheorghe, în Cacova, s'a sfințit steagul Reuniunii „Doina“ din Cacova prin delegatul arhieresc P. On. d. protopop Andreiu Ghidiu din Caranseceș. Precedentele nu încap în cadrul acestui raport. E vrednică însă de amintire „împăciuirea“, ce s'a făcut în preajma sfințirii steagului, între cele două coruri din Cacova, prin întervenirea P. S. Sale d-lui episcop diecezan Dr. Miron E. Cristea care a cemis la fața locului pe P. On. d. A. Ghidiu și pe deputatul sinodal d. Dr. Petru Corneanu din Oravița cu însărcinarea de-a face pace în Cacova. Și mulțumită prudenței acestor doi domni, că pacea s'a încheiat și astfel sfințirea steagului s'a desăvîrșit în mod demn. Laudă merită și conducătorii celor două coruri, pentrucă pacea s'a făcut la bună vreme și așa au evitat scandalul ce putea să obvină. Ca unul, care cunosc stările triste, ce domnesc cu de-amănuntul și „împăciuirea“ făcută, scriu acest raport cu mullă liniște sufletească, în buna nădejde că pacea ce s'a sălășluit, va avea și o durată lungă, spre binele și înflorirea frunțașei noastre comune Cacova. Închei partea asta a raportului, făcînd apel la cei chemați, ca să se țină de frumosul angajament ce l'au luat. („Rom.“)

Bătrîna căpitanită c. reg. *Ana Draghici* mama negustorului de lemne Dim. Draghici din Oravița-rom. a reposat în Domnul alaltăieri Joi în 11 c. la 12 ore din zi în comuna Prilipeș în etate de 78 ani. Înmormîntarea i-se face astăzi Sîmbătă la 3 ore după am. tot acolo în cimiterul din Prilipeș. O deplînge 7 copii toți în viață. Fie-i țărîna ușoară și memoria binecuvîntată!

La *Surdurul-mare* în domeniul exarendat de o bancă românească în serbătoarea marelui mucenic Gheorghe vr'o 6 părechii de boi și tot atîtea și de cai, — mîinate de năcăjiții „biriși“... „trag jugul... „Și-i firesc“, zice jidanul Gartner, ispravnicul moșiei: „Dacă Sîmbăta meu nu se praznuiește, ce vreați voi Goimilor! cu sfîntul Gheorghe a voastră?“. Barem învăța bieții pauri principiul de economie modernă! *Trecătorul.*

După 4000 de ani, dela Iosif cel biblic încoac decînd n'a mai ajuns un ovreu în fruntea afacerilor din Egipt, guvernul englez a numit acum de ajutor, de guvernor pe ovreul *Sir James Kurner*.

Pe insula Formosa s'au constatat 129 cazuri de ciumă. (Japonia).

Celebrul chor al lui Slaviansky va concerta în Lugoj în ziua de 18 Mai n. în sala mare a otelului „Regele Ungariei“. Atragem de pe acum atențiunea asupra acestui eveniment artistic. Chorul lui Slaviansky are un renume mondial și e condus de fiica marelui cîntăreț.

În prăvălia lui *I. Hamburger* (Casa Klein) în Oravița se capătă ciment foarte bun din Beocin cu preț moderat.

Pentru îngrășarea vitelor, se capătă un admirabil praf, ce se pregătește aici în Oravița în farmacia „La Sf. Gheorghe“. Leacul acesta îngrășă cai, vite cornute și porci, apărînd animalele preventiv de orce boale.

Editor-proprietar: Gheorghe Jianu.

Redactor-responsabil: Ilie Oravițanu.

Premiat cu marele premiu Grand Prix.

Cine dorește să aibă o față albă ca laptele, să folosească **crema americană, pudra americană și săpunul american**, care depărtează de pe față și de pe mini orceful de pete, și întrec toate mijloacele de acest fel, întrebuințate pân'acum. Se capătă la: **Apoteca Sfintul Gheorghe în Oravița** (peste drum de prăvălia R. Goldstein).
Prețul unui borcan de cremă americană 1 coroană. Prețul pudrei americ. 1 cor. 50 fil. Prețul săpunului americ. 80 fil. Incontra durerii de dinți mai bune sînt pi-căturile americane. Prețul 1 cor.

AVIZ.

La **tîmplăria Iohan Formayer în Oravița**

se pot comanda totfelul de mobile și lucrări pentru zidiri, cu prețuri absolut solide, fiindcă neavînd depozit, costisitor, e în măsură a lucra mai ieftin decît oricare. Poftiți și vă convingeți!

Mastin?

pregătit după Dr. de Trnkóczy. e pân'acum unicul și cel dintâi

Mijloc de îngrășare și apărare.

Scutește de vitele de boale, făcîndu-le sănătoase și grase. Se capătă și la negustori.

In atelierul artistic al lăcătușului
Rudolf Dworzak
din Oravița (îngă „Oraviciana“)

se pot comanda, pe
îngă garanță,
orce lucrări
de bransă,
cu prețuri
moderate.

Instalațiune
de apaducte.

Reparațiuni
efectuate cu
promptitudine.

La
Tipografia „Progresul”

în Oravița

se capătă

totfelul de tipărituri,
cu prețuri absolut solide.

Banca de asigurare

„Transylvania”

fondată la 1863, primește asigurări pe viață și asigurări încontra focului și încontra grîndinei etc. în condiții foarte favorabile.

Valorii asigurate: 105 milioane cor. — Des-păgubiri plătite: 7 1/2 milioane cor. Fond de rezervă: 2 milioane cor.

Informațiuni la Direcțiune în Sinaia și la Cîsnădiei 5., la Agentura principală în **Arad**, la Agentura cercuală din **Oravița** și la Agenturile locale de prin diferite comune românești, reprezentate prin băbați de-ai noștri de toată încrederea.

Aviz.

Cu toată cinstea avizez onoratul public rom. din Oravița și jur, că mi-am deschis în Oravița-rom. peste drum de biserica ort. rom. (ceva mai însus) o mare

măgăzie de lemne,

avînd în depozit: totfelul de scînduri, lăteți, grinzii, corni, șindilă și lemne de foc, cu **prețuri absolut solide**, oferind și deplină garanță pentru marfa livrată.

Nădăduesc că frații mei Români din Valea Carasului mă vor găsi vrednic de încredere.

Cu toată stima

DIMITRIE DRAGHICI,

fost magaziner la firma Bibel.

La
Banca „Plugarul” din Cacova

s'au făcut mari schimbări.

Banca „**Plugarul**” a devenit adevărata bancă a plugarilor, că ea are la conducere mai mult plugari.

Banca „**Plugarul**” e unica bancă care conduce gratuit asigurarea de vite a plugarilor.

Împrumuturile cele mai ieftine se pot face la banca „**Plugarul**” din Cacova.

După depuneri camăta mai mare banca „**Plugarul**” din Cacova o plătește?

Împrumuturi li-se dau plugarilor de-acum înainte cu următoarele condițiuni:

- a) Pe obligațiune cu intabulare în locul prim cu 60%
- b) Pe cambii " " " " " " 6 1/2%
- c) " " " " " " al doilea " 70%

Depuneri se primesc la „**PLUGARUL**” dela 1 cor. în sus. Se plătește camăta 5—5 1/2 și 60% după mărimea sumei și după condițiile de depunere. Darea de venit banca o plătește.

Asigurarea de vite Fie care plugar cu suma de 2 fil. după 100 cor. la an, poate să-și asigure vitele încontra pagubelor, ba capătă doctor, oltuit, și medicină, gratuit. Sînt înscriși pînă acum 900 frați plugari din 22 comune. S'au desbăgubit

în anul 1909 pentru boi, vaci, cai, viței la 101 membri în preț de 20 mii cor.

Asigurări de viață se pot face în condiții favorabile la banca „**Plugarul**”.

Acții și Losuri de tot soiul, cumpără banca „**PLUGARUL**” cu prețurile cele mai mari; cumpără și vinde realități și unelte agronomice.

Vin, răchie foarte bună, de prune, moale sau pre-friptă, se capătă la banca „**PLUGARUL**”.

Spirit rafinat, și spirit pentru preparat răchiu de bucate, se capătă la fabrica băncei „**PLUGARUL**” în Surducul-mare.